

<<ՍԵՎԱՆԻ Խ. ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ>>

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍԱԿՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԿԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ
2022

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ – Մարզախաղերի ֆուտբոլ

ԱՌԱՐԿԱ - ֆիզկուլտուրա

ՀԵՂԻՆԱԿ – Համլետ Վարդանյան

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ – Թթուջուր գյուղի միջնակարգ
դպրոց

Ֆուտբոլ

Ֆուտբոլը գնդակով թիմային սպորտային խաղ է: Անգլերենից թարգմանած այն նշանակում է <<նոտքի գնդակ>>: Մեր դարաշրջանից դեռ շատ առաջ գնդակով խաղի բազմաթիվ տեսակներ են տարածված եղել հին Արևելքում(Եգիպտոս, Չինաստան) և անտիկ աշխարհում (Հունաստան,Հռոմ): Ժամանակակից ֆուտբոլի հայրենիքը Անգլիան է: Հենց այստեղ է,որ 1863թ. Ստեղծվել է ֆուտբոլի անդրանիկ ասոցացիան և մշակվել խաղի կանոնները , որոնք հիմնականում պահպանվել են մինչև օրս: Բրիտանացիները գտան և ֆուտբոլի գոյատևման ու զարգացման կազմակերպական գլխավոր ձևերը : Այստեղ ծնվեց ֆուտբոլային առաջին ակումբը (<<Շեֆիդ Յունայտեդ>>), անցկացվեց գավաթի առաջին խաղարկություն (1971թ.) և ազգային անդրանիկ առաջնությունը (1888թ.): Բրիտանական կղզիներում է տեղի ունեցել և ազգային հավաքական թիմերի առաջին խաղը (Անգլիա-Շոտլանդիա,1872-0:0):

1904թ. Եվրոպական մի շարք երկրների նախաձեռնությամբ ստեղծվեց ֆուտբոլային ասոցացիաների միջազգային ֆեդերացիան (ՖԻՖԱ): Լատինական Ամերիկայի երկրները ՖԻՖԱ-ին սկսեցին միանալ 1912 թվականից : Ներկայումս ՖԻՖԱ-ն իր մեջ միավորում է 145 երկրների ազգային ֆեդերացիաները և հանդիսանում է միջազգային սպորտային խոշորագույն կազմակերպություններից մեկը:

1908 թվականից ֆուտբոլը մտցվել է օլիմպիական խաղերի ծրագրի մեջ: Օլիմպիական առաջին երկու մրցաշարերում հաղթող է ճանաչվել Անգլիայի թիմը: 1924թ. Օլիմպիական խաղերը բաց արեցին համաշխարհային ֆուտբոլի զարգացման նոր փուլը, դրեցին Եվրոպայի և Հարավային Ամերիկայի թիմերի հանդիպումների հիմքերը ,մայրաքաղաքներ, որտեղ զարգացում ստացավ:

Աշխարհի առաջին չեմպիոնատը տեղի է ունեցել Ուրուգվայում 1930թվականին:Այն հաղթանակ բերեց մրցաշարի կազմակերպիչներին: Սակայն աշխարհի առաջնություններում ուժեղագույն թիմը իրավմամբ համարվում է բրազիլականը, որը հաղթող է ճանաչվել երեք անգամ (1958, 1962, 1970թ.թ):

Ֆուտբոլը Ռուսաստան են բերել անգլիացիները 19-րդ դարի վերջերին:1897թ.ստեղծվել է առաջին թիմը: Նախահեղափոխական Ռուսաստանում ֆուտբոլը թույլ էր զարգացած :

Փոփոխություններ, եզրակացություն

Վերջին երեք տարում ժամանակակից ֆուտբոլում մեծ փոփոխություն տեղի ունեցավ: Ի հայտ եկավ <<VAR>> համակարգը:

Ի՞նչ է VAR-ը:

VAR –ը թույլ է տալիս դիտարկել չորս տեսակի վիճելի պահ. Կանոնների խախտումով խփված գոլ, 11 մետրանոցի նշանակման դրվագ, կարմիր քարտի սխալ ցուցադրում: Եթե տեսամրցավարը հայտնաբերում է ակնհայտ սխալ գլխավոր մրցավարի կողմից ապա հայտնում է նրան այդ մասին: Մրցավարը VAR հաղորդումից հետո կարող է ընտրել երեք տարբերակներից մեկը. իր որոշումը թողնել ուժի մեջ, հայտարարել դադարի մասին՝ Էկրանով դիտելու իրավիճակը կամ ընդունել տեսաօգնականի առաջարկությունը չեղարկել, սեփական որոշումը:

VAR համակարգը չընդունվեց թե ֆուտբոլիստների թե մասնագետների կողմից: Մասնագետները կարծում են որ խաղի դադարեցումը բացասաբար է անդրադառնում ֆուտբոլիստների հոգեբանության վրա:

Եզրակացություն-խաղը չպետք է դադարեցվի, այլ ՎԱՌ մասնագետները իրենք պետք է տան վերջնական պատասխանը:

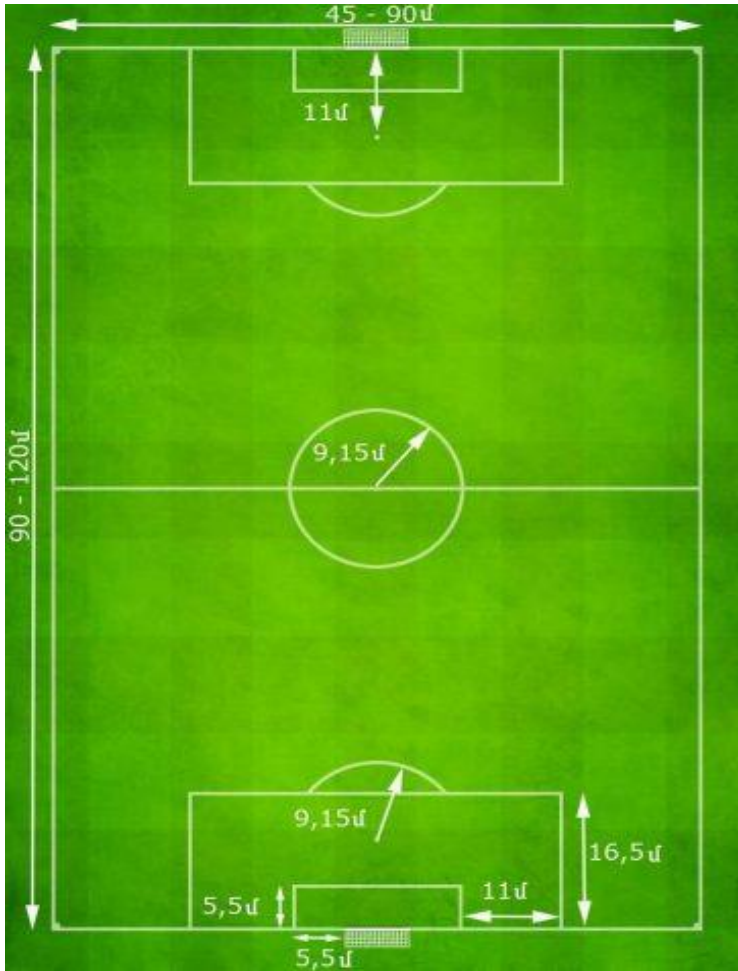
Ժամանակակից տեխնիկայի դարաշրջանում երեխաներն իրնքնուրույն կարողանում են ստեղծել իրենց երազների թիմը: Ստեղծում են տակտիկական և տեխնիկական պլաններ, համացանցի միջոցով կարողանում են ծանոթանալ թիմերի և ֆուտբոլիստների կյանքին ու գործունեությանը: ՀՀ ֆուտբոլի ֆեդերացիան պետք է մեծ ներդրում ունենա մանկապատենական ֆուտբոլի զարգացմանը մարզերում և գյուղերում: Կազմակերպել և անցկացնել դպրոցականների համայնքային ու մարզային մրցումներ: Լիաժույս լինենք, որ հետևողական աշխատանքների շնորհիվ կունենանք հաջողություն և որակյալ աշխատանք՝ ջանասիրաբար աշխատելու փորձառություն, պատասխանատվություն ցանկացած աշխատանքի կատարման ժամանակ;

Ֆուտբոլ խաղի կանոնները

Խաղադաշտը

Ֆուտբոլ խաղում են ինչպես բնական, այնպես էլ արհեստական խոտածածկով խաղադաշտերում: Արհեստական ծածկույթը պետք է լինի կանաչ գույնի: Խաղադաշտը պետք է լինի ուղղանկյուն և նշվի գծերով: Գծերը որոնցով սահմանազատվում է խաղադաշտը, համարվում է դաշտի մաս: (Այսինքն ,եթե գնդակը թեկուզ 1մմ գծի վրա է , ապա այն համարվում է խաղադաշտում և պետք է շարունակել խաղը):

Չափսերը

Երկարությունը՝ 90-120մ

Լայնությունը՝ 45-90մ

Բոլոր գծերը պետք է լինեն միևնույն լայնության և չպետք է գերազանցեն 12սմ

Միջազգային խաղերում չաթսերն այլ են

Երկարությունը՝ 100-110մ

Լայնությունը՝ 64-75մ

Դարպասային հրապարակը

Յուրաքանչյուր դարպասապահից դեպի անկյունային դրոշակը 5.5մ հեռավորության վրա դեպի խաղադաշտ գծվում են 5.5մ ուղղահայացներ, որոնք միանում են դարպասային գծին զուգահեռ գծով: Այս տարածքը դարպասային հրապարակն է

Տուգանային հրապարակը

Յուրաքանչյուր դարպասապահից դեպի անկյունային դրոշակը 5.5մ հեռավորության վրա գծվում են 5.5մ ուղղահայացներ, որոնք միանում են դարպասային գծին զուգահեռ գծով: Այս տարածքը տուգանային հրապարակն է:

Անկյունային դրողշակներ

Դրողշակները պետք է լինեն հարթ գազաթով և ոչ պակաս, քան 1.5մ բարձրությամբ: Դրանք պետք է տեղադրված լինեն խաղաղաշտի յուրաքանչյուր անկյունում:

Դարպասները

Դարպասները պետք է տեղադրված լինեն դիմային գծի կենտրոնում՝ անկյունային դրողշակից հավասար հեռավորության վրա: Դարպասասյուների միջև ընկած հեռավորությունը 7.32մ է , իսկ հեծանի բարձրությունը գետնից՝ 4.44մ: Դարպասասյուները և հեծանը չպետք է գերաանցեն 12սմ:

Ֆուտբոլային դաշտ, ֆուտբոլային խաղերի համար հրապարակ է: Նրա չափսերը և դասավորությունը կարգավորում են ֆուտբոլի առաջին կանոնով:

Պատմություն

1.1863-Ֆուտբոլի դաշտի չափերի վերաբերյալ կանոնների առաջին հրահանգերը:

2.1875-Շեֆիլդի ֆուտբոլային ասոցացիաների ճնշման ներքո Անգլիայի ՖԱ-ն ընդունում է կոններ, որոնք նախատեսում են նպատակին կոշտ խաչմերուկով վերագինել ևր արգելել ժապավենների օգտագործումը: Սահմանվում է դարպասների վերջնական չափերը:

3.1891-Դարպասների վրա ցանց է հայտնվում

4.1901- Հայտնվում է տուգանային հրապարակը

5.-1912 Դարպասապահը իրավունք է ձեռք բերում խաղալ ձեռքով միայն իր տուգանային հրապարակում, չնայած մինչ այդ նրան թույլատրվում թր խաղալ ձեռքով ամբողջ դաշտում

6.1973- Վերջին նշանագրման փոփոխություն, տուգանային հրապարակի աղեղ՝ տուգանային հրապարակից 10 յարդ հեռավորության վրա:

Տարածություն

Խաղերը կարող են անցկացվել ինչպես բնական այնպես էլ արհեստական ծածկույթով խաղադաշտում: Ֆուտբոլային խաղի կանոնների համաձայն՝ արհեստական ծածկույթը պետք է կանաչ լինի:

Չափսեր

Խաղադաշտը ունի ուղղանկյուն տեսք: Կողային գիծը անպայման պետք է լինի ավելի երկար, քան նպատակային գիծը:

Դաշտի չափսեր

Երկարությունը նվազագույնը 90մ (100) յարդ առավելագույնը 120մ(130 յարդ)

Լայնությունը նվազագույնը 45մ (50 յարդ)առավելագույնը90մ (100յարդ)

Տարածքը-սկսած 4050մ մինչև 10800

Դաշտի չափսերը միազգային խաղերի ժամանակ

Երկարություն նվազագույնը 100մ (110յարդ), առավելագույնը 110մ (120 յարդ)

Լայնություն նվազագույնը 64մ (70 յարդ), առավելագույնը 75մ (80յարդ)

FIFA –ի կողմից առաջարկվող չափսեր

Երկարություն-105մետր

Լայնություն-68 մետր

Տարածք-7140մ

Նշագծում

Դաշտի նշագծումը կատարվում է 12սմ լայնությամբ գծերից. այս գծերը մուտքագրում են իրենք սահմանափակումները: Բոլոր գծերը պետք է ունենան միևնույն լայնությունը:

Խաղադաշտը միացնող երկու երկար գծեր կոչվում են կողային գծեր. Երկու կարճ գծերը՝ դարպասային գծեր:

Դարպասի մակերեսը

Դաշտի յուրաքանչյուր կետում նշվում է դարպասների տարածքը՝ գոտի, որի սահմաններից կատարվում է հարած դարպասից:

Յուրաքանչյուր դարպասի ներսից 5.5մ (6յարդ) տեղակայված կետերից երկու տող գծագրվում են անկյուններով դեպի նպատակային գիծը դաշտի խորքերը:

Գոլային գծից 5.5 (6 բակեր) հեռավորության վրա,այս տեղերը միացած են մեկ այլ գծով՝ դարպասային գծերին զուգահեռ: Այսպիսով, դարպասային գծերի մակերեսը18.32մ՝ (20յարդ)՝5.5մ-ով (6 յարդ):

Անկյունային հատվածներ

Ղաշտի չորս անկյուններից յուրաքանչյուրում 1 մ շառավղով (կամ 1 յարդ) կամարով գծված է ղաշտի անկյունում գտնվող կենտրոնով՝ սահմանափակելով հատվածը անկյունային հարվածների կատարման համար:

Անկյունային հատվածների սահմաններից 9.15 մ (10յարդ) հեռավորության վրա կարող են գծանշվել կողային գծեր և նպատակային գծեր (նրանց կողքին գտնվող գծերի արտաքին մասում աջ անկյուններով), որն օգտագործվում է որոշելու այն հեռավորությունը, որտեղ գտնվում են խաղաքողները անկյունային հարվածի կատարման ժամանակ:

Ղրոշակակիրներ

Ղաշտի անկյուններում անպայման պետք է տեղադրվեն ղրոշներ առնվազն 1.5 մ բարձրությամբ (5 ոտնաչափ) բարձրության վրա գտնվող ղրոշակակիրների վրա, որոնք վերևում գազաթներ չունեն:

Բացի այդ, ղրոշակակիրները կարող են տեղադրվել միջին և կողային գծերի խաչմերուկից առնվազն մեկ մետր հեռավորության վրա (ժամանակակից ֆուտբոլում դրանք օգտագործվում են շատ հազվադեպ):

Ղարպասներ

Ղարպասը պետք է լինեն 7,32 մետր լայնությամբ (8 յարդ) և 2,44 մետր (8 ոտնաչափ) բարձրությամբ: Ղարպասները պետք է տեղադրվեն ղարպասային գծերի կենտրոնում (լինեն անկյունային ղրոշակակետերից հավասար հեռավորության վրա) և ամուր ամրացված լինեն գետնին: Ղյուրակիր ղարպասների օգտագործումը թույլատրելի է միայն այն դեպքում, եթե դրանք բավարարեն այս պահանջը: Ղարպասային գծերի լայնությունը հավասար է սյուների և խաչմերուկների լայնությանը:

Տեխնիկական տարածք

Մարզադաշտերում հանդիպումներ անցկացնելիս, որտեղ կան հատուկ նշանակված տեղեր՝ տեխնիկական անձնակազմի և փոխարինողների համար, ղաշտի անմիջական հարևանությամբ նշանակված է տեխնիկական գոտի, որի սահմանները 1 մետր են, տարածքի երկու կողմերում էլ, որոնք նախատեսված են փոխարինողների նստարանների, և առաջ՝ կողքի գծից 1 մ հեռավորության վրա: Այս գոտու սահմանները նշելու համար խորհուրդ է տրվում օգտագործել գծանշաններ:

Ֆուտբոլային ղաշտի կառուցվածք

Չամաշխարհային կարգի ֆուտբոլի խաղադաշտը բարդ բազմաշերտ կառույց է: Ֆուտբոլի ղաշտը բաղկացած է (վերևից ներքև) հետևյալ մասերից

- Խոտածածկ մարզագետին
- Ավազի և մանրախիճի հատակ
- ջեռուցման խողովակներ
- Ջրահեռացման խողովակներ
- Օդափոխման խողովակներ

Խոտային ծածկույթ

Խոտի ծածկույթը պետք է ջրել և պարարտացնել, ինչպես նաև ցանել «ճաղատ բծերը»: Խոտը թույլ չի տալիս շատ խաղեր անցկացնել, որպեսզի այն չփչանա, բնական խոտի վրա նախատեսած հանդիպումների քանակը չպետք է գերազանցի շաբաթը երկուսը:

Ժամանակակից մարզադաշտերում խոտը աճեցված չէ, բայց բերված է տորֆի գլորումների տեսքով:

Սինթետիկ ծածկույթ

Նախագծված է որպես բնական մարզագետիկների փոխարինող այն մարզերում (կլիմայական գոտիներ), որտեղ բացակայում են խոտի ֆոտոսինթեզի պայմանները:

Սինթետիկ ծածկույթը սինթետիկ նյութից պատրաստված «գորգ» է, որի մեջ ամրացված են արհեստական թելի փաթեթներ («խոտի շեղբեր»): Յուրաքանչյուր «խոտի բերան» ոչ միայն պլաստմասե ժապավեն է, այլև բարդ ձևի արդյունք, օրինակ՝ ուժեղացնող կողոսկրներով:

Խաղային բնութագրերն ապահովելու համար արհեստական տորֆը ծածկված է լցանյութով, որը բաղկացած է ավազից և փխրուն ռետիններից:

Սինթետիկ ծածկույթը պահանջում է երկու տեսակի խնամք

- ծածկույթի մակերեսը բեկորներից մաքրելու համար (ծառի տերևներ և այլն) և պարբերաբար լրացնել լցունիչը պահանջվող մակարդակով:
- Լցունիչի փափկացումը հատուկ սարքավորումներով, որոնք թուլացնում են լցունիչը, որը բաղկացած է քվարց ավազից և ռետինե հատիկից

Ֆուտբոլի գնդակ

Ֆուտբոլի գնդակ, գնդակ, որն օգտագործվում է **ֆուտբոլ** սպորտաձևում:

Սկզբնական ժամանակներում ֆուտբոլի գնդակները պատրաստում էին տարբեր կենդանիների **կաշվից**:

Դրանք շուտ էին մաշվում և ուժեղ հարվածներից պատռվում էին: Հատուկ պատրաստման եղանակը մշակեց **Չարլզ Գուդիերը 1838** թվականին^[1]

: Նա գնդակ պատրաստեց **կաուչուկից**, որը հրաբխային ծագում ուներ: **1855** թվականին Չարլզը ներկայացրեց իր առաջին պատրաստած գնդակը: Դա շատ հարմար էր, չէր պատռվում և չէր մաշվում:

Որակը և տեսքը

- Ունի **գնդաձև** տեսք.
- Հիմնականում պատրաստվում է **ընական** և **արհեստական կաշվից**
- Գնդակի շրջանագծի երկարությունը տատանվում է 68-70 սմ-ի սահմանում^[2]
- Գնդակի ծանրությունը տատանվում է 410-450 գ-ի սահմանում
- Գնդակի մեջ **շուրթը** ներծծվելով ավելացնում է գնդակի զանգվածը

Հայաստանի ֆուտբոլի ազգային համաքական

Հայաստանի ֆուտբոլի ազգային հավաքական, ֆուտբոլի ազգային հավաքական, որը ներկայացնում է [Հայաստանը ֆուտբոլի](#) միջազգային մրցաշարերում և առանձին հանդիպումներում: [Խորհրդային Միության](#) անկումից հետո հավաքականը իր առաջին միջազգային խաղն անցկացրել է [Մոլդովայի](#) դեմ [1992](#) թվականի [հոկտեմբերի 12](#)-ին

Պատմություն

Հայաստանի անկախացումից հետո՝ 1992 թվականի հունվարի 18-ին, հիմնադրվել է [Հայաստանի ֆուտբոլի ֆեդերացիան](#), որը նույն թվականին կապ է հաստատել [ՖԻՖԱ](#)-ի, իսկ 1993 թվականին՝ [ՈՒԵՖԱ](#)-ի հետ^[3]: Հայաստանի ազգային հավաքականի պատմությունն սկսվում է 1992 թվականի հոկտեմբերի 14-ին, երբ Հայաստանը խաղում է Մոլդովայի հավաքականի դեմ: Հանդիպման ընթացքում ոչ մի գոլ չի արձևագրվում, և խաղն ավարտվում է ոչ-ոքի: 1996 թվականին Հայաստանի հավաքականը դառնում է Եվրոպայի և աշխարհի առաջնությունների որակավորման փուլերի մասնակից^[4]: 1994 թվականից սկսած Հայաստանը մասնակցել է ՈՒԵՖԱ Եվրոպայի Լիգայի ու ՖԻՖԱ Աշխարհի առաջնության բոլոր որակավորման փուլերին¹

Հայաստանի ազգային հավաքականի առաջին գլխավոր մարզիչն է եղել Խորհրդային Հայաստանի ֆուտբոլի ասոցիացիայի [Էդուարդ Մարգարովը](#): [ՈՒԵՖԱ-ի հոբեյանական վրցանակի](#) դափնեկիր և նախկին ֆուտբոլիստ [Խորեն Հովհաննիսյանը](#) նույնպես եղել է Հայաստանի հավաքականի մարզիչ: Սկզբնական շրջանում հավաքականի մարզիչներից շատերն այդ պաշտոնում մտնում էին երկու տարուց ոչ ավելի: 2006 թվականին Հայաստանի հավաքականի մարզիչ է դառնում շոտլանդացի [Իան Պորտերֆիլդը](#), ում շնորհիվ թիմը հասնում է իր առաջին հաջողություններին: Հայաստանի հավաքականն անցկացնում է հաղթական խաղեր [Ղազախստանի](#) (2:1) և [Լեհաստանի](#) (1:0) հավաքականների դեմ, իսկ [Պորտուգալիայի](#) հավաքականի դեմ խաղը, որին մասնակցում էր նաև [Կրիշտիանու Ռոնալդուն](#), ավարտվում է 1:1 հաշվով:

Սակայն 62-ամյա Պորտերֆիլդը մահանում է քաղցկեղից՝ կիսատ թողնելով գործը: Պորտերֆիլդից հետո հավաքականի մարզչի պաշտոնակատար է դառնում նրա օգնականը՝ [Վարդան Մինասյանը](#), ով շատ բան էր սովորել Պորտերֆիլդից ու [Սամվել Դարբինյանից](#)^[6]: 2009 թվականի փետրվարի 10-ին Հայաստանի ֆուտբոլի ֆեդերացիայի նախագահ [Ռուբեն Հայրապետյանի](#) հրամանով Վարդան Մինասյանը նշանակվում է հավաքականի մարզիչ^{[7][8][9]}: [ՈՒԵՖԱ Եվրո 2012](#) ընտրական փուլի ընթացքում Մինասյանի գլխավորությամբ Հայաստանի հավաքականը [Բ խմբում](#) հանդիպում է [Ռուսաստանի](#), [Սլովակիայի](#), [Իռլանդիայի](#), [Մակեդոնիայի](#) ու [Անդորրայի](#) հավաքականների դեմ: Հայաստանի հավաքականը երկու հանդիպումներում էլ հաղթում է Սլովակիայի (4:0 և 3:1) ու Անդորրայի (4:0 և 3:0) հավաքականներին: Մակեդոնիայի հավաքականի հետ խաղերն ավարտվում են 2:2 և 4:1, իսկ Ռուսաստանի հետ հանդիպումը՝ 0:0 հաշվով: Բ խմբում ամենաշատ գոլերը խփել էր Հայաստանի հավաքականը (22 գոլ), իսկ [Հենրիխ Մխիթարյանը](#) փխել էր 6 գոլ՝ դառնալով Բ խմբի՝ ամենաշատ գոլ խփած ֆուտբոլիստը¹

Մեդիանաքս-ի «Արարատ 73՝ վերելքի ուղին» պատմում է 1973 թվականին Երևանի Արարատի ԽՍՀՄ առաջնությունում տարած հաղթանակի մասին:

Արսեն Կակոյան

1973թ. 7 ապրիլի: Տուր 1

Առաջնության դրոշմը<< Հրազդան>> ստադիոնում բարձրացնում են <<Արարատ >>ու Կիևի <<Դինամոյի>> ավագները :

Արարատ 73

1973թ. «Արարատին» մարզելու հրավիրվեց սպորտի վաստակավոր վարպետ, ԽՍՀՄ վաստակավոր մարզիչ Նիկիտա Միմոնյանը: Նա իր սաների հետ ապացուցեց, որ «Արարատն» ի վիճակի է նվաճելու խորհրդային ֆուտբոլի բարձունքները: Մրցաշրջան-73-ն իրոք ոսկե տառերով գրվեց հայկական ֆուտբոլի տարեգրությունում: Իր պատմության մեջ առաջին անգամ «Արարատը» դարձավ եւ երկրի չեմպիոն, եւ ԽՍՀՄ գավաթակիր:

«Արարատը» գերազանց անցկացրեց ողջ մրցաշրջանը՝ պատվով լուծելով իր առջև դրված դժվարին խնդիրները: Դեռեւս մեկնարկում մեր ֆուտբոլիստները գեղեցիկ ոճով հաղթեցին երկրի 1971թ. չեմպիոն Կիեւի «Դինամոյին» (3-1), իսկ հաջորդ խաղում նրանց առջև իրենց գեները վայր դրեց երկրի 1972թ. չեմպիոն «Չարյան»՝ զիջելով 11մ հարվածներով (հիմնական ժամանակը՝ 1-1): 9-րդ տուրում Ալմա-Աթայում հաղթելով «Կայրաթին» (4-1), «Արարատը» ստանձնեց առաջատարի դերը եւ մինչև առաջնության ավարտը միայն մեկ անգամ (21-րդ տուրից հետո) առաջին տեղը զիջեց իր հիմնական ախոյանին՝ Կիեւի «Դինամոյին»: 16-րդ տուրից հետո «Արարատը» 5 միավորով առաջ էր անցել կիեւցիներից եւ մասնագետներից շատերը գտնում էին, որ չեմպիոնի հարցն արդեն վճռված է: Սակայն մի պահ «Արարատը» տեղի տվեց՝ չորս խաղում վերացնելով 5 միավորի առավելությունը: Չգացնել տվեցին երկրի գավաթի համար անցկացրած ծանր մրցախաղերը «Չարյայի» (2-0, 0-1), եւ «Դնեպրի» (1-0, 1-0)

հետ, որոնք մեր թիմին եզրափակիչի ուղի հարթեցին: Իհարկե, արարատցիների համար դժվար էր երկու ճակատով պայքար մղելը, սակայն ի պատիվ նրանց, մեր ֆուտբոլիստները պատվով դուրս եկան դժվարին քննությունից:

19 տարվա ընդմիջումից հետո «Արարատն» ու Կիևի «Դինամոն» կրկին հանդիպեցին երկրի գավաթի եզրափակիչում: Հոկտեմբերի 10-ին Մոսկվայում կայացած եզրափակիչը հարուստ էր դրամատիկ պահերով: Հաշիվը 61-րդ րոպեին 11մ հարվածով բացեց Վիկտոր Կոլոտովը: Նիկիտա Սիմոնյանը թարմ ուժեր մտցրեց խաղադաշտ եւ երբ խաղի ավարտին հաշված վայրկայաններ էին մնում, Լեւոն Իշտոյանը հավասարեցրեց հաշիվը: Իսկ լրացուցիչ ժամանակի 13-րդ րոպեին Լեւոն Իշտոյանը խփեց հաղթական գնդակը եւ արարատցիները տիրեցին գավաթին: Այդ հաղթանակը նոր լիցք հաղորդեց արարատցիներին, որոնք առաջնության վերջնագծում վսահ ելույթների շնորհիվ հաղթանակով ավարտեցին հաջող սկսած մրցաշրջանը:

Հոկտեմբերի 28-ին «Հրազդանում» ծնվեց երկրի նոր՝ 8-րդ չեմպիոնը:

Մասնագետների համընդհանուր կարծիքով երկրի նոր չեմպիոնը յուրահատուկ ձեռագիր ունեցող թիմ էր, որին չէիր շփոթի մեկ այլ թիմի հետ: Նրա խաղը հիմնված էր ֆուտբոլիստների տեխնիկական բարձր վարպետության, ֆիզիկական գերազանց պատրաստության եւ բարոյականային բարձր հատկանիշների վրա: Արարատցիներն աչքի էին ընկնում հարձակողական խաղաոճով, առանց գնդակի արագ տեղաշարժերով, եզրերից սլացիկ ճեղքումներով եւ դեպի տուգանային հրապարակ կատարող փոխանցումներով, որոնք հաճախ էին եզրափակվում դիպուկ հարվածներով:

Հաջողությունում մեծ էր թիմի մարզիչ Նիկիտա Սիմոնյանի դերը: Իր նախորդներից՝ Ա. Ֆայանից, Ա. Պոնոմարյովից ու Ն.Գլերովից ժառանգելով տարիների ընթացքում կուտակվածը, նա ներդրեց նաեւ սեփականը՝ սիմոնյանականը եւ «Արարատին» հասցրեց ֆուտբոլային օլիմպոսի ամենաբարձր գագաթին: Նրան հաջողվեց ստեղծել մի մարտունակ ու համերաշխ կոլեկտիվ, հավատ ներշնչել ֆուտբոլիստներին սեփական ուժերի նկատմամբ, բարձրացնել խաղացողների պատասխանատվությունը:

Իսկ ովքեր էին մրցաշրջան-73-ի հերոսները: Ողջ մրցաշրջանում դարպասը հուսալիորեն պաշտպանեց Այոշա Աբրահամյանը, ով §33 լավագույնների» ցուցակում 2-րդն էր Պիլգույից հետո: Պաշտպանությունում հմուտ ու փորձառու Կովալենկոյի եւ Մեսրոպյանի կողքին գերազանց հանդես եկան Արմեն Սարգսյանը, Մանասար Գեւորգյանը, Սուրեն Մարտիրոսյանն ու Արկադի Հարությունյանը: Կրկին «Արարատի» կիսապաշտպանական գիծը ուժեղագույնն էր երկում: Այստեղ հանդես էին գալիս Ա. Անդրեասյանը, Ս. Բոնդարենկոն, Հ. Չանազանյանը, Ս. Պողոսյանը: Հարձակման գծում աչքի էին ընկնում Էդ. Մարգարովը, Լ. Իշտոյանը, Ն. Ղազարյանն ու Ն. Պետրոսյանը: Նրանք արժանացան չեմպիոնի ոսկե մեդալների:

Ութ արարատցիներ ընդգրկվեցին «33 լավագույնների» ցանկում, ընդ որում Անդրեասյանն ու Իշտոյանն առաջինն էին իրենց գծերում: Արկադի Անդրեասյանը երկրում ճանաչվեց 2-րդ ֆուտբոլիստը՝ Օլեգ Բրոխինից հետո: Լավագույն տասնյակում ընդգրկվեցին Իշտոյանը, Մարգարովն ու Աբրահամյանը: Արմեն Մարգարյանը արժանացավ «Սմենա» հանդեսի լավագույն նորեկի մրցանակին:

«Արարատի» հաջողությունները Եվրոպական մրցասպարեզում

1974թ. թիմը չկարողացավ դրսևւորել իր բոլոր ունակությունները, մինչև վերջ աչքի ընկնել մարտական բնավորությամբ ու գրավեց 5-րդ տեղը, թեև մինչև առաջնության վերջնագիծը լավ հնարավորություններ էր պահպանում մտնելու մրցանակային եռյակ: Այդ տարի երեւանցիները իրենց նորամուտը նշեցին Եվրոպայի Չեմպիոնների Գավաթի խաղարկությունում: Համոզիչ հաղթանակներ տանելով նորվեգական «Վիկինգի» (2-0, 4-2) եւ իռլանդական «Մելթիկի» (2-1, 5-0) նկատմամբ, «Արարատը» քառորդ եզրափակիչում ուժերը չափեց հանրահայտ Մյունխենի «Բավարիայի» հետ: Հենց «Բավարիայի» հետ Մյունխենում անցկացրած խաղն էլ արարատցիների առաջին պաշտոնական հանդիպումն էր մրցաշրջան-75-ում, որում թիմի դեկը ստանձնել էր Վիկտոր Մասլովը: Արարատցիները լրջորեն դիմադրեցին ահեղ մրցակցին, որի կազմում հանդես էին գալիս աշխարհի հինգ չեմպիոններ: Միայն խաղավերջում դաշտի տերերին հաջողվեց կոտրել արարատցիների դիմադրությունը եւ 2-0 հաշվով հաղթել: Մարտի 19-ին «Հրազդանում» կայացած պատասխան խաղում «Արարատը» հաղթեց ահեղ մրցակցին՝ շնորհիվ Արկադի Անդրեասյանի խիստ միակ գոլի: Դա պատահեց խաղի 34-րդ րոպեին, երբ «Արարատի» կիսապաշտպանը օդային մենամարտում հաղթող դուրս գալով Փրանց Բեկենբաուերի հետ, գլխի հարվածով խոցեց Չեպ Մայերի դարպասը: Այդ խաղում «Արարատում» իր նորամուտը նշեց Խորեն Հովհաննիսյանը՝ հայկական ֆուտբոլի «աստղերից» մեկը՝ հետագայում դառնալով թիմի առաջատարն ու ավագը:

«Արարատի» վերջին հաջողությունները ԽՍՀՄ առաջնությունում

Առաջնությունում արարատցիներն անհավասար ելույթներ ունեցան: Եթե սեփական հարկի տակ թիմը 30 հնարավորից վաստակեց 25 միավոր, ապա հյուրընկալվելիս արարատցիների «ավարը» շատ համեստ էր (9 միավոր): «Արարատը» կրկին հանգրվանեց 5-րդ տեղում: Փոխարենը արարատցիները փայլուն հանդես եկան ԽՍՀՄ գավաթի մրցաշարում: Եզրափակիչում 2-1 հաշվով հաղթելով «Չարյային»՝ «Արարատը» դարձավ կրկնակի գավաթակիր: Վ. Մասլովը տակտիկական որոշ փոփոխություններ մտցրեց թիմի գործողություններում: Ծուտով նա հրաժարվեց Ն. Ղազարյանի ծառայություններից, Լ. Իշտոյանին էլ հազվադեպ էր տեղ տալիս հիմնական կազմում: Փաստորեն, մի շարք հանդիպումներում «Արարատը» հանդես եկավ առանց «մաքուր» եզրային հարձակվողների:

1976թ. դարձյալ փոխվեց թիմի մարզիչը: Մեծ ֆուտբոլին հրաժեշտ տալով, Էդուարդ Մարգարովը ստանձնեց «Արարատի» գլխավոր մարզչի պաշտոնը: Այդ տարի անցկացվեց երկու առաջնություն: Գարնանային առաջնությունում արարատցիները փայլուն հանդես եկան եւ մոտ էին չեմպիոնի կոչմանը, սակայն վճռական խաղում Մոսկվայում զիջեցին դիմամոյականներին (0-1) եւ բավարարվեցին արծաթե մեդալներով: Հաջողությունում մեծ էր փորձառու Արկադի Անդրեասյանի եւ Նիկոլայ Ղազարյանի ներդրումը, որոնց բաժին էր

ընկնում թիմի խփած 22 գնդակներից 15-ը: Անդրեսայանը 8 գոլով դարձավ առաջնության լավագույն ռմբարկու՝ արժանանալով «Տրուդ» թերթի մրցանակին:

Երկրորդ տարին անընդմեջ «Արարատը» մտավ գավաթի եզրափակիչ: Սակայն այս անգամ թիմն անհաջողության մատնվեց՝ զիջելով Թբիլիսիի «Դինամոյին» (0-3): Ցավոք, աշնանային առաջնությունում թիմը զիջեց իր դիրքերը՝ հայտնվելով վտանգավոր գոտում: Եվ միայն ավարտական տուրում, Երեւանում հաղթելով Մոսկվայի «Տորպեդոյին» (1-0), կարողացավ պահպանել իր տեղը բարձրագույն խմբում: Հաջորդ մրցաշրջանում պատմությունը կրկնվեց: Եվ դարձյալ միայն «Տորպեդոյի» հետ ոչ-ոքին (1-1) փրկեց արարատցիներին առաջին խումբ տեղափոխվելու վտանգից:

Մրցաշրջան-76-ը վերջինն էր «Արարատի» կենսագրությունում, որում թիմը մրցանակակիր դարձավ: Հետագա տարիներին այլևս հաջողություններ չգրանցվեցին, թեև եղան առանձին մրցաշրջաններ, որտեղ «Արարատը» հաջող հանդես եկավ: Դրանցից մեկը 1982 թվականն էր, երբ Արկաղի Անդրեսայանի գլխավորությամբ արարատցիները գրավեցին 5-րդ պատվավոր տեղը: Այդ արդյունքը հետագայում կրկնել այլևս չհաջողվեց:

Ցավոք, տարբեր պատճառներով շատ շուտ ասպարեզը թողեցին մրցաշրջան-73-ի հերոսները: Նրանց փոխարինած երիտասարդները չկարողացան ինչպես հարկն է իրենց դրսևորել, թեև հետագայում «Արարատում» հանդես եկած ֆուտբոլիստների թվում էլ կային վառ անհատականություններ: Ժամանակը ցույց տվեց, որ սերնդափոխությունը հապճեպ էր կատարվել: Սերնդափոխության հարցում թույլ տված սխալները եւ ցուցաբերած ավելորդ շտապողականությունը ծանր հետեւանքներ ունեցան: 80-ական թվականներին արարատցիներն անկայուն ելույթներ ունեցան: Մարզիչների եւ թիմի կազմի հաճախակի փոփոխությունները բացասաբար էին անդրադառնում թիմի ելույթների վրա: 1991թ. «Արարատը» վերջին անգամ մասնակցեց ԽՍՀՄ առաջնությանը՝ գրավելով 7-րդ տեղը: 1992թ. սկսվեց հայկական ֆուտբոլի նոր տարեգրությունը:

Հայկական ֆուտբոլի տարեգրությունում իրենց արժանի ներդրումն են ունեցել նաեւ հանրապետության մյուս վարպետ թիմերը: 1958թ. համամիութենական ասպարեզում («Բ» խումբ՝ երկրորդ խումբ) հանդես է եկել Գյումրիի «Շիրակը», որը պատվով է կատարել իր գլխավոր խնդիրը՝ ֆուտբոլային կադրեր պատրաստելով հանրապետության դրոշակակրի՝ Երեւանի «Արարատի» համար: Հիշատակենք Ֆելիքս Հարությունյանին, Ժակ Սուփրիկյանին, Ռուդիկ Եղիազարյանին, Այոշա եւ Ֆուրման Աբրահամյաններին, Մեյրան Գալստյանին, Անատոլի Չիրոյանին, Նորայր Իսաչատրյանին, Հովհաննես Կիրակոսյանին: 1965թ. «Շիրակում» հանդես է եկել նաեւ Արկաղի Անդրեսայանը:

Տարբեր տարիների համամիութենական առաջնություններին մասնակցել են նաեւ Վանաձորի «Լոռին», Արովյանի «Կոտայքը», Կապանի «Լեռնագործը», Երեւանի «Բուրիվեստնիկը», «Նաիրին», «Արաքսը», ՖԻՄԱ-ն, «Արաբկիրը», «Պրոմթեւսը», «Ավտոմոբիլիստը», Արմավիրի «Սեւանը», «Սպարտակը», Էջմիածնի «Արաքսը»,

Արտաշատի «Օլիմպիան», որոնցից յուրաքանչյուրն իր ուժերի ներածի չափով նպաստել է հայկական ֆուտբոլի առաջընթացին:

Ստուգատես

Ահա և սկսվեց... Անհնար է հաշվել, թե այսօր քանի անգամ է սիրտս կծկվել, մի բուն դարձել: Երբ հաշվում էի երեկոյան խաղի մասին, սառը քրտինք էր պատում ինձ: Իսկ խաղի ընթացքում առհասարակ թվում էր, թե սիրտս աշխատում է ընդմիջումներով: Նկատել եմ, որ խաղաշրջանի սկզբում միշտ այդպես է՝ երկրպագուների հուազմունքը կարելի է չափել ամենաբարձր սանդղակով: Պատճառը ինֆորմացիայի անբավարարությունն է: Սիրելի թիմին դաշտում տեսնելու հնարավորությունից երկար ժամանակ զրկված հանդիսատեսը տարբեր տեսակի ենթադրություններ է անում: Այդ պատճառով առաջին խաղին նա գնում է որպես յուրօրինակ ստուգատեսի: Երկրպագուն այդ օրերին հատկապես խիստ է ու բծախնդիր: Հատկապես եթե նախորդ խաղաշրջանում թիմը հաջող է հանդես եկել: Իսկ քանի որ <<Արարատը>> հաջող է հանդես գալիս արդեն երկու խաղաշրջանում, պահանջները ֆուտբոլիստների նկատմամբ չափազանց մեծ են: Այդ ամենին գումարվում է այնպիսի արտառոց իրադարձություն, ինչպիսին է նոր մարզչի՝ Նիկիտա Սիմոնյանի ընդգրկումը թիմի կազմում, որից շատերն ուղղակի հրաշք են ակնկալում՝ առանց դա թաքցնելու: Ե՛վ ահա առաջին հիասթափությունը: Խորամանկ ու խելամիտ տակտիկական նորությունների մասին պատմելու փոխարեն՝ նախապատրաստված հակառակորդներին վախեցնելու նպատակով, մարզիչը խաղաշրջանի բացման նախօրեին տված իր առաջին հարցազրույցում խոսում է ֆիզիկական պատրաստության մասին: Միթե՞ նա մտադիր է <<Արարատ>> տանել այն թիմերի ճանապարհով որոնց կարգախոսը <<խփիր-վազիր>> տիրահռչակ բանաձևն է:

Հիշում է դարպասապահ Այոշա Աբրահամյանը

Մինչև մրցաշրջանի սկիզբը լավ նախապատրաստվել էինք: Բոլորս շատ ուրախ էինք, որ Նիկիտա Սիմոնյանն է լինելու մեր մարզիչը, որը բոլորիս կողմից հարգված և սիրված էր: Նա կիրթ անձնավորություն էր, հեղինակություն էր թե՛ Ռուսաստանում, թե՛ Հայաստանում: Ամբողջովին նվիրված էր թիմին, և թիմն էլ իրեն:

10-15 օրով մեկնեցինք Ծաղկաձոր նախապատրաստվելու, այնուհետև մեկնեցինք Գագրա: Հիմնականում ուշադրությունը սևեռում էինք ֆիզիկական պատրաստությունների վրա՝ տարբեր տեսակի վարժություններ, որոնք անհրաժեշտ են լավ մարզավիճակ ձեռքբերելու համար: Գագրայում եղանակը բարենպաստ չէր, սակայն դա մեզ չխանգարեց հոյակապ նախապատրաստվել: Մարզումներից հետո էլ և ազատ օրերին շարունակում էինք մարզվել: Հանգստանալ գրեթե չէինք հասցնում:

Անվանի հայ ֆուտբոլիստեր Յենրիխ Մխիթարյան

Յենրիխ Յամվետի Մխիթարյան ([հունվարի 21, 1989](#)^{[1][2][3][...]}, [Երևան, Հայկական ԽՍՀ, ԽՍՀՄ](#)), [հայ](#) պրոֆեսիոնալ [ֆուտբոլիստ](#), «Յայրենիքին մատուցած ծառայությունների համար» առաջին աստիճանի շքանշանակիր^{[5][6]}։
Հայաստանում [ՅՈՒՆԻՍԵֆ-ի](#) բարի կամքի դեսպան^[7]։ Յենրիխ Մխիթարյանը ծնվել է ֆուտբոլիստ [Յամվետ Մխիթարյանի](#) ընտանիքում։ Յոթ տարեկան հասակում ընտանիքի հետ [Ֆրանսիայից](#) վերադարձել է [Հայաստան](#), որտեղ էլ որոշել է ընտրել ֆուտբոլիստի կարիերան։ [Հայաստանի ազգային հավաքականի](#) լավագույն ռմբարկուն է, իսկ 2015 թվականից՝ ավագը։

Ներկայումս հանդես է գալիս իտալական «Ռոմա» ֆուտբոլային ակումբում: Ունի Երևանի պատվավոր քաղաքացու կոչում (2012)^[8]: Ութ անգամ (յոթ անգամ անընդմեջ^[9]) դարձել է [Հայաստանի լավագույն ֆուտբոլիստ](#) (2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 թվականներին): Համարվում է Հայաստանի ազգային հավաքականի պատմության լավագույն ռմբարկուն՝ 88 խաղում խփած 30 գնդակով: Հանդիսանում է միակ հայ ֆուտբոլիստը, որը խաղացել է Անգլիայի Պրեմիեր Լիգայում: 2017 թվականին ընդգրկվել է Հայաստանի լավագույն մարզիկների Top 10-ում^[10]:

Հենրիխ Մխիթարյանը ծնվել է 1989 թվականի [հունվարի 21-ին](#), [Հայաստանի մայրաքաղաք Երևանում](#)՝ Մարինա Թաշչյանի և [Համլետ Մխիթարյանի](#) ընտանիքում: Մխիթարյանի հայրը՝ Համլետ Մխիթարյանը, ով 1980-

Կենսագրություն

ականների Երևանի [«Արարատ»](#) ֆուտբոլային ակումբի հայտնի հարձակվողներից էր, մահացել է 33 տարեկան հասակում՝ գլխուղեղի ուռուցքից^[11]:

Մխիթարյանի մայրը՝ Մարինա Թաշչյանը, դեկավարում է [Հայաստանի ֆուտբոլի ֆեդերացիայի](#) ազգային հավաքականների բաժինը, իսկ նրա ավագ քույրը՝ Մոնիկա Մխիթարյանը, աշխատում է [ՈՒԵՖԱ](#)-ի կենտրոնակայանում^[12]:

1990-ականների սկզբին Մխիթարյանի ընտանիքը տեղափոխվել է [Ֆրանսիա](#), որտեղ նախկինում նրա հայրը՝ Համլետ Մխիթարյանը խաղացել էր տեղի «ԱՍՕԱ Վալանս» ակումբում՝ օգնելով թիմին բարձրանալ Լիգա 2-ի երկրորդ դիվիզիոն: Մխիթարյանն իր վաղ մանկությունն անցկացրել է [Վալանսում](#): Ցանկանալով դառնալ ֆուտբոլիստ՝ նա սկսել է հետևել հոր օրինակին: Երեխա ժամանակ միշտ դիտում էր հոր խաղերը՝ ցանկանալով հետևել նրա մարզումներին: Մայրը՝ Մարինան պատմում է, որ երբ Համլետը գնալիս է եղել մարզումների, փոքրիկ Հենրիխը միշտ ցանկացել է գնալ հոր հետ, իսկ երբ հայրը նրան չի տարել՝ սկսել է լաց լինել այնքան, մինչև նա ստիպված Հենրիխին իր հետ է տարել:

[1995](#) թվականին Մխիթարյանները վերադարձել են Երևան, որտեղ էլ առաջին անգամ Հենրիխի տատիկը՝ Լիդիա Լավրետևան, նրան տարել է ֆուտբոլային դպրոց:

Մխիթարյանն ավարտել է [Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտը](#): Ներկայումս սովորում է տնտեսագիտություն՝ [Սանկտ Պետերբուրգի](#) ինստիտուտի Երևանյան մասնաճյուղում: Ավարտելուց հետո մտադիր է սովորել այնտեղ՝ որպես իրավաբան: Մխիթարյանը [Չինեդին Չիգանին](#) համարում է իր ֆուտբոլային կուռքը:

Ասում է Հենրիխը

Չեք պատկերացնում ոնց կուզեի, որպեսզի նա տեսներ խաղս: Եթե հայրս կողքիս լիներ, շատ բաներ ավելի հեշտ լուծումներ կստանային, էլ չեմ ասում պրոֆեսիոնալ խորհուրդների մասին: Սակայն ստացվեց այնպես, որ նա շատ վաղ լքեց մեզ:

Գիտակցված ոչինչ չեմ վերցրել նրանից, քանի որ երբ նա մահացավ, ես 8 տարեկան էի: Սակայն բոլոր նրանք, ովքեր տեսել են հորս, ասում են, որ խաղադաշտում մենք վազում ենք և հարվածներ կատարում նույն կերպ: Այնպես որ, շատ բաներ, ինչ ես հիմա ունեմ, հորիցս եմ ժառանգել:

- Ես «Բորուսիայի» մասնիկ եմ ու երջանիկ եմ: Ես փորձում եմ ամեն ինչ անել թիմի համար, ու կարծես թե հիմա գործերը լավ են ընթանում, այնպես որ ես երջանիկ եմ: Փորձում եմ խաղալ այն խաղը, որը բոլորը սպասում են ինձնից: Կարող եմ ասել, որ այս տարի բախտս էլ է բերում: Գուլեր եմ խփում,

փոխանցումներ կատարում, ուրախ եմ դրա համար: Ինձ համար դա լավ է, բայց բավարար չէ, այնպես որ պետք է շարունակեմ աշխատել ու առաջ շարժվել: Փորձելու եմ ավելի շատ խփել, ավելի շատ գուլային փոխանցումներ կատարել, քանի որ դա լավ է թե՛ ինձ, թե՛ թիմի համար: Ես չեմ կարող բավարարվել ձեռք բերածով, պետք է շարունակեմ աշխատել ամեն օր^[51]:

- Չգիտեմ, թե այդ գաղափարն ակունքում ինչպես է ծագել: Բայց ինձ շատ հաճելի է, որ 50 հազարանոց մարզադաշտում ամեն գուլիցս հետո հնչում է [«Սուսերով պարո»](#), որովհետև ցանկացած մարդ պետք է ծանոթ լինի հայկական մշակույթին, [հայ](#) ժողովրդին: Ինձ համար դա մեծ պատիվ է^[52]:
- Ցանկացած մարդ ունի տաղանդ և պետք է գտնի իր տաղանդն այն բնագավառում, որում ուժեղ է: Եթե ֆուտբոլիստն օժտված է ֆուտբոլային տաղանդով, միայն դրանով չի կարող առաջ գնալ, պիտի կարողանա տաղանդը համատեղել աշխատանքի և նվիրվածության հետ: Դա նույնն է, որ ինչ-որ նկարիչ լավ նկարի, բայց չգնա նկարչության: Ամեն մարդ պիտի կարողանա գտնել իր ճիշտ ուղին
- Ես սկսել եմ «Մանչեսթեր Յունայթեդ»-ի խաղերը նայել, երբ [Էռիկ Կանտոնաս](#) դեռ թիմում էր և ինձ դուր էր գալիս նայել նրա խաղը: Հետևում էի նաև [Անդրեյ Կանչելսկիսի](#) խաղին, քանի որ ռուս էր, ինձ հետաքրքիր էր թվում նրա խաղը: Բայց մեծապես երկրպագել եմ [Ալեքս Տեդալուսոնին](#): Սակայն պրոֆեսիոնալ ֆուտբոլիստ դառնալու ընթացքում երկրպագել եմ [Չինեդին Չոուանին](#): Եվ հարցն այն չէր, թե ինչեր է նա անում խաղադաշտում, այլ այն, որ նա կարողանում էր իր հետևից տանել ամբողջ թիմը:
- Ես 7 տարեկան էի, երբ սկսեցի մարզվել «Փյունիկում»: Շատ երջանիկ էի, երբ հետագայում միացա «Փյունիկի» հիմնական թիմին: Դա իմ կարիերայի վաղ շրջանի ամենահուզիչ պահերից մեկն էր ինձ համար: Ես միշտ երագել եմ պրոֆեսիոնալ ֆուտբոլիստ դառնալու մասին, և երբ երագանքդ կատարվում է, և դու սկսում ես քո ճանապարհը, դու անհավանական երջանկություն ես զգում: Երբ ես տեղափոխվեցի իմ առաջին արտասահմանյան ակումբը՝ Դոնեցկի «Մետալուրգ», հասկացա, որ կարող եմ շարունակել առաջխաղացումս և ֆուտբոլային լավ կարիերա ունենալ:
- Երբեմն ֆուտբոլիստի կարիերայի ընթացքում լինում են դժվար ժամանակներ, բայց երբեք պետք չէ հանձնվել: Երբեմն կարող ես ունենալ մտքեր, որ պետք է կանգ առնել: Դա մարդկային բնական զգացողություն է, բայց դա չի կարող քեզ ստիպել դադարեցնել այն, ինչ դու սկսել ես: Դու պետք է ուժ գտնես վատ մտքերը վանելու համար:
- Իմ հաջողության գաղտնիքն այն էր, որ ես երբեք չեմ դադարել աշխատել և երբ ես խփեցի 25 գոլ, դա ոչ միայն իմ, այլ ամբողջ թիմի՝ «Շախտյոր»-ի աշխատանքի արդյունքն էր: Այդ ժամանակ մենք շատ ուժեղ թիմ ունեինք՝ [Դուգլաս Կոստա](#), Վիլիան, Ֆերնանդինյո, Դարիո Սոնա, դա «հանքափորների» պատմության մեջ լավագույն թիմն էր:
- Իմ գաղտնիքը շատ պարզ է: Ողջ կյանքիս ընթացքում ինձ շրջապատել և շրջապատում են գերազանց մարդիկ, ովքեր օգնում են, աջակցում են անհաջողությունների դեպքում, չեն թողնում գորոզանամ հաջողությունների դեպքում: Դրա համար կարող եմ շնորհակալ լինել Աստծուց:
- Ես շատ շնորհակալ եմ Նիկոլայ Կոստովին, որովհետև նրանից ես շատ բան սովորեցի տակտիկական գրագիտության առումով: Նա միշտ կարողանում էր ինձնից քաղել առավելագույնը: Միրչա Լուչեսկուն ինձ հնարավորություն տվեց միանալ Ուկրաինայի լավագույն ակումբին և խաղալ Չեմպիոնների լիգայում: Նա կառուցել էր ակումբի պատմության կազմում լավագույն թիմը՝ [բուազիազի](#) բոլոր ֆուտբոլիստներով հանդերձ, և նրա հետ աշխատելը ևս մեծ փորձ էր ինձ համար: [Յուրգեն Կլոպ](#) վստահեց ինձ և դարձրեց թիմի կարևորագույն

խաղացողներից մեկը: Նա ինձ հետ շատ աշխատանք էր տանում հոգեբանական առումով: [Թոմաս Տոկիտյո](#) տվեց ինձ բոլոր հնարավորությունները, լիակատար վստահություն հաղորդեց, և ամեն ինչ սկսեց գնալ իր բնականոն հունով: Ես այնքան ազատ էի իմ գործողություններում նրա օրոք, որ կարծես ճախրեի օդում... Ինչ վերաբերում է [ժոզե Սոուզիսին](#), ես հուսով եմ շատ բան սովորել նրանից: Նա ֆանտաստիկ նվաճումների հասած մարզիչ է:

- Ամեն մարդ ինքն ավելի լավ գիտի, ինչից սկսել: Ես ինքս սկսել եմ վաղ տարիքից, ֆուտբոլ խաղացել, գումար վաստակել, ինձ և ընտանիքիս ապահովել, արել եմ ամեն բան, ընտանիքիս օգնելու համար: Պետք է քչից սկսել, հավատալ սեփական ուժերին, ընտրել այն ճանապարհը, որով կկարողանաս հաջողության հասնել, ոչ թե ժամանակը վատնել ոչինչ չանելու վրա:
- Ես շատ հասարակ մարդ եմ, և, ինձ թվում է՝ մնացել եմ այնպիսին, ինչպիսին 5 կամ 7 տարեկան էի: Ինձ համար կարևոր է, որ բոլորը, ովքեր ինձ գիտեն, ասեն՝ Յենրիխ Միխթարյանը չի փոխվել ո՛չ «Շախտյոր» տեղափոխվելուց, ո՛չ էլ [Հայաստանի](#) և [ԱՊՀ](#) լավագույն ֆուտբոլիստ ճանաչվելուց հետո, ես շատ լավ գիտակցում եմ, որ աստղային հիվանդությունը ճանապարհ է դեպի սրընթաց անկում:

Հետաքրքիր փաստեր անվանի ֆուտբոլիստի մասին

- [Պոլիգլոտ է](#), տիրապետում է 7 լեզուների՝ [հայերեն](#), [ռուսերեն](#), [ֆրանսերեն](#), [անգլերեն](#), [պորտուգալերեն](#), [իտալերեն](#) և [գերմաներեն](#):
- Սիրած [ֆիլմ](#) է [«300 սպարտացիները»](#):
- Բորուսիայի պատմության մեջ Միխթարյանի ձեռքբերումը Շախտյորից հանդիսանում է ամենաթանկ [տրանսֆերը](#):
- Նրա սիրած զբաղմունքներից մեկն ընթերցանությունն է, բացի այդ սիրում է [շախմատ](#), [սեռանի թենիս](#), [ծովային ֆուտբոլ](#):
- Մանկության ամենասիրելի թիմը [«Արսենալն»](#) է:
- Հայաստանի հավաքականում առաջին անգամ գոլի հեղինակ է դարձել 2009 թվականի մարտի 28-ին՝ Էստոնիայի դեմ խաղում
- Առաջին խաղը, որ դիտել է [ստադիոնում 1996 թվականին](#) կայացած [Հայաստան-Գերմանիա](#) խաղն է:
- Սիրած վայրը Երեւանում [Թումանյան փողոցն է](#):
- Յենրիխն իրեն համարում է [ֆատալիստ](#):
- Մայրական տատիկը [ռուս](#) է:
- Մանուկ ժամանակ վախեցել է մթությունից:
- Զաղցրակեր է, շատ է սիրում շոկոլադե և պաղպաղակ:
- Լսում է [Ար ընդ Բի](#), [փոփ](#), իսկ երբեմն էլ [ռեփ](#) երաժշտություն:
- Սիրելի գույներն են [սպիտակը](#) և [կապույտը](#):
- Միխթարյանն ամենաշատ լեզուներն իմացող ֆուտբոլիստն է աշխարհում (7 լեզու՝ հայերեն, գերմաներեն, անգլերեն, իտալերեն, ֆրանսերեն, ռուսերեն, պորտուգալերեն:)^[53]
- Ըստ [Transfermarkt.com](#)-ի Յենրիխի տրանսֆերային արժեքը կազմում է 22 մլն [Եվրո](#), բայց Բորուսիան նրա համար վճարել է 27.5 մլն [Եվրո](#):
- Հաճախ է զբաղվում [բարեգործությամբ](#), սակայն չի սիրում բարձրաձայնել դրանց մասին, քանի որ բարեգործությունը համարում է յուրաքանչյուր մարդու պարտքը^[54]:

- 2012/2013 մրցաշրջանում Մխիթարյանը «Շախտյորում» ամենաշատ խաղաժամանակ ստացած ֆուտբոլիստն է՝ 2507 րոպե, մասնակցել է 29 խաղի: Խփել է ռեկորդային 25 գոլ, ընդ որում ձևակերպելով 1 հեթ-տրիկ, 6 դուբլ, և ընդամենը մեկ 11 մետրանոց հարվածի իրացում:
- Երկրպագուները և խաղընկերները Յենրիխին հաճախ անվանում են Միկի կամ *MagicTaryan*, իսկ ռուսները՝ *Самый лучший из армян – это Генрих Мхитарян* (լավագույնը հայերից Յենրիխն է Մխիթարյան):
- Պաշտոնական խաղերում խփել է ավելի քան 150 գնդակ^[55]:
- Առաջին հայն է, ով խաղացել է «Մանչեսթեր Յունայթեդում» և Պրեմիեր լիգայում:
- Առաջին հայ ֆուտբոլիստը, ով մասնակցել է Եվրոպա լիգայի եզրափակչին և գոլ է խփել: Առաջին հայ ֆուտբոլիստն է, որ կարողացել է Եվրոպա լիգայի գավաթին արժանանալ
- Հայաստանի ազգային և երիտասարդական հավաքականների կազմում միակ ֆուտբոլիստն է, որին հաջողվել է դառնալ հետ-տրիկի հեղինակ: 2009 թվականին՝ երիտասարդական հավաքականի կազմում հետ-տրիկի հեղինակ է դարձել Իռլանդիայի հետ խաղում, իսկ 2016թ. ազգային հավաքականի կազմում Գվատեմալայի հավաքականի դեմ խաղում Մխիթարյանը դարձավ հետ-տրիկի հեղինակ:

Յուրա Մովսիսյան

Յուրա Սարգսիսի Մովսիսյան ([օգոստոսի 2, 1987^{\[1\]\[2\]}](#), [Բաքու](#), [Ադրբեջանական ԽՍՀ](#), [ԽՍՀՄ](#))՝ [հայ](#) պրոֆեսիոնալ [ֆուտբոլիստ](#), ով հանդես է գալիս Յուրգորդեն ՖԱ-ում և [Հայաստանի ազգային հավաքականում](#)՝ որպես [հարձակվող](#):

Կենսագրություն

Յուրա Մովսիսյանը ծնվել է [1987 թվականի օգոստոսի 2-ին` Հայաստանում](#) Սերգեյ Մովսիսյանի և Աիդա Սահակյան ընտանիքում: Նրա ընտանիքը տեղափոխվել է [Միացյալ Նահանգներ](#) և բնակություն հաստատել [Լոս Անջելեսի](#) տարածքում, որտեղ կա մեծ հայկական համայնք: Մովսիսյանը հաճախել է և ֆուտբոլ է խաղացել Փասադենա քաղաքի ավագ դպրոցում: Այնտեղ խաղացել է մեկ տարի, որից հետո ՄԼՍ-ում «հայտնաբերել են» նրան և [2006 թվականին](#) Յուրան տեղափոխվել է ՄԼՍ Սուպերդրամալթ:

Նրա կուռքն էր [Թիեռի Անիև](#):

Կարիերա

[2001-2002](#) թվականին սկսել է ֆուտբոլ խաղալ [Պասադենա](#) ֆուտբոլային քոլեջում, որտեղ սովորեց 1 տարի: Առաջին պրոֆեսիոնալ պայմանագիրը կնքել է [2006](#) թվականին [Կանգաս Սիթի](#) ակումբի հետ, որի կազմում անցկացրել է 28 խաղ և խփել 5 գնդակ: [2007](#) թվականին Յուրան պայմանագիր է կնքում [Ռեյլ Սոլտ-Լեյկ](#) ակումբի հետ, որի կազմում անցկացնում է 2 սեզոն և 53 խաղում խփում 15 գնդակ: Այդ ընթացքում Յուրա Մովսիսյանը նաև դառնում է [MLS](#)-ի չեմպիոն: Տաղանդավոր խաղացողի նկատմամբ սկսում է հետաքրքրություն ցուցաբերել [Դանիայի](#) բարձրագույն դիվիզիոնը ներկայացնող [Ռանդերս](#) ակումբը, որտեղ հանդես էր գալիս Հայաստանի հավաքականի անդամ [Ռոբերտ Արզումանյանը](#)^[3]: Մրցաշարային աղյուսակում վտանգավոր գոտում «ամրապնդված» ակումբը 2009 թվականին պայմանագիր է ստորագրում Յուրա Մովսիսյանի հետ, որի խփած 7 գոլերը առաջնության մնացած 13 խաղում օգնեցին Ռանդերսին պահպանել տեղը [Դանիայի](#) բարձրագույն առաջնությունում:

[2010](#) թվականի օգոստոսի 11-ին Մովսիսյանը իր առաջին հանդիպումը անցկացրեց [Հայաստանի ֆուտբոլի ազգային հավաքականի](#) կազմում: [Հրազդանի մարզադաշտում](#) կայացած Հայաստան-[Իրան](#) հանդիպումը ավարտվեց [Իրանի](#) ֆուտբոլիստների հաղթանակով ` 3-1 հաշվով, իսկ Յուրան խազադաշտում անցկացրեց ընդամենը 15 րոպե, ինչը պայմանավորված էր թեթև վնասվածքով<sup>[4]</sup>: 2010 թ.-ի սեպտեմբերի 3-ին Յուրա Մովսիսյանը իր առաջին գնդակն է խփում Հայաստանի հավաքականի կազմում ` բացելով հաշիվը [Մակեդոնիայի](#) հետ արտագնա խաղում, որն ավարտվեց ոչ-ոքի ` 2-2:

Մովսիսյանը մեկական գոլի հեղինակ դարձավ նաև [Սլովակիայի](#) և [Ատրորայի](#) հավաքականների հետ խաղում ` օգնելով Հայաստանի ֆուտբոլի ազգային հավաքականին հաղթանակ տոնել այդ խաղերում:

[Հայաստանի հավաքականում](#) անցկացրած 4 պաշտոնական խաղերում հեղինակած 3 գնդակներից հետո Յուրա Մովսիսյանով սկսում են հետաքրքրվել մի շարք եվրոպական թիմեր, որոնց շարքում էին իսպանական [Եսպանյոլը](#), [Կիևի Դինամոն](#), [Մոսկովյան Լոկոմոտիվը](#) և [Կազանի Ռուբինը](#): Սակայն ձմեռային տրանսֆերային պատուհանի փակվելուց մի քանի օր առաջ հայտնի է դառնում որ Մովսիսյանը պայմանագիր է կնքել Ռուսաստանի Պրեմիեր լիգայի նորեկ [Կրասնոդար ՖԿ](#) թիմի հետ:

Սարգիս Ադամյան

Սարգիս Ադամյան ([մայիսի 23, 1993^{\[1\]\[2\]}](#), [Երևան, Հայաստան](#)), հայ ֆուտբոլիստ, գերմանական [«Յուվենտուս»](#) ակումբի և [Հայաստանի ֆուտբոլի ազգային հավաքականի](#) հարձակվողը:

Ակումբային կարիերա

Սարգիս Ադամյանը համարվում է ռոստոկյան [«Յանցայի»](#) սանր: Հայաստանի և [Իսլանդիայի երիտասարդական հավաքականների](#) հանդիպումից հետո, երիտասարդական հավաքականի և «Յանցայի» հարձակվողը, [2013](#) թվականին անցկացնելով իր առաջին խաղը ազգային հավաքականում, ասաց. «Մինչև 4 տարեկանը ես ապրել եմ Հայաստանում և մեկնումից հետո սա իմ առաջին այցելությունն է հայրենիք: Երևանում ապրում եմ իմ մոտիկ ազգականները: Ինձ արդեն հաջողվել է ծանոթանալ քաղաքի հետ, այն շատ գեղեցիկ է:»

Սարգիս Ադամյանի առաջին պաշտոնական խաղը հավաքականում տեղի է ունեցել 2013 թվականի [սեպտեմբերի 10-ին](#) [Դանիայի հավաքականի](#) դեմ [Աշխարհի 2014 թվականի Առաջնության](#) [Նախընտրական փուլում](#):

Համաշխարհային անվանի ֆուտբոլիստներ Լեոնել Մեսսի

Լիոնել Անդրես Մեսսի^[8] ([իսպ.](#)՝ Lionel Andres Messi, [հունիսի 24, 1987](#)^{[4][5][6][...]}, [Ռոսարիո](#), [Սանտա Ֆե](#) [Նահանգ](#), [Արգենտինա](#)^[9]), արգենտինացի [ֆուտբոլիստ](#), [հարձակվող](#), Ֆրանսիական «[Պարի Սեն-ժերմեն](#)» ֆուտբոլային ակումբի խաղացող: Ոմանք Մեսսիին համարում են բոլոր ժամանակների լավագույն ֆուտբոլիստ, նրան հաճախ համեմատում են [Ղիեգո Մարադոնայի](#) հետ, իսկ վերջինս նրան համարում էր իր «հետևորդը»^{[10][11]}: Մեսսին «[Ոսկե գնդակի](#)» վեցակի մրցանակակիր է (2009, 2010, 2011, 2012 , 2015 , 2019 թվականներ)^{[12][13][14][15][16][17][18]}:

2019 թվականի սեպտեմբերի 23-ին հայտարարվել է, որ ՖԻՖԱ-ի դասակարգման աղյուսակի համաձայն՝ Մեսսին արժանացել է «*The Best FIFA Men's Player*» տիտղոսին՝ հավաքելով 46 միավոր^{[19][20][21][22]}:

Մեսսին ֆուտբոլ խաղալ սկսել է երիտասարդ տարիքում և իր հմտություններն ու ներուժը շուտով իրագործել է «Բարսելոնայում»: Նա «Նյուելլա Օլդ Բոյսի» երիտասարդական թիմից «Բարսելոնա» է տեղափոխվել 2000 թվականին: 2004-2005 մրցաշրջանում նա դարձավ թիմի ամենաերիտասարդ ֆուտբոլիստը, ով առաջնությունում գոլի հեղինակ է դարձել: Մեսսին շուտով լուրջ հաջողությունների հասավ իր թիմի հետ՝ երկու անգամ հաղթելով [Լա Լիգայում](#) (2005, 2006 թթ.) և [Չեմպիոնների Լիգայում](#) (2007 թ.):

2006-2007 մրցաշրջանից նա դարձավ հիմնական կազմի խաղացող, դարձավ հեթ-տրիկի հեղինակ «Էլ Կլասսիկոյում» և մրցաշրջանն ավարտեց 14 գոլով՝ մասնակցելով լիգայի 27 խաղի: 2008-2009 մրցաշրջանը հաջողված էր Մեսսի համար. նա խփեց 38 գոլ և կարևոր դեր խաղաց իր թիմի հաղթարշավում: Այդ սեզոնում Բարսելոնան հաղթեց Լա Լիգայում, նվաճեց Իսպանիայի գավաթը և Չեմպիոնների Լիգայի գավաթը: 2009-2010 մրցաշրջանում Մեսսին դարձավ 47 գոլի հեղինակ՝ կրկնելով [Ռոնալդոյի](#) ռեկորդը, իսկ 2010-2011 մրցաշրջանում Մեսսին բոլոր մրցաշարերում միասին դարձավ 53 գոլի հեղինակ:

Մեսսին հինգ անգամ դարձել է Իսպանիայի չեմպիոն, երեք անգամ հաղթել է Չեմպիոնների Լիգայում՝ [«Մանչեսթեր Յունայթեդի»](#) դեմ երկու եզրափակիչներում Էլ դառնալով գոլի հեղինակ: 2010-2011 Չեմպիոնների Լիգայում դառնալով 12 գոլի հեղինակ՝ Մեսսին դարձավ երրորդ խաղացողը պատմության մեջ, ով երեք անգամ անընդմեջ դառնում է Չեմպիոնների Լիգայի լավագույն ռմբարկու^[23]:

Մեսսին 2005 ՖԻՖԱ Աշխարհի պատանեկան առաջնության լավագույն ռմբարկուն է վեց գոլերով, այդ թվում՝ երկուսը եզրափակիչ խաղում: Շուտով նա դարձավ Արգենտինայի ազգային հավաքականի անդամ: 2006 թ. նա դարձավ ամենաերիտասարդ խաղացողը, ով մասնակցեց է ՖԻՖԱ-ի աշխարհի առաջնությանը, իսկ 2007 թ.-ին մասնակցեց Ամերիկայի գավաթի եզրափակչին: 2008 թ.-ին [Ղեկինում](#) նա շահեց իր առաջին միջազգային տիտղոսը՝ դառնալով օլիմպիական չեմպիոն:

2021 թվականի հունվարի 18-ին Մեսսին պաշտոնապես հայտարարեց, որ հեռանում է «Բարսելոնայից»^[24]: «Բարսելոնան» ևս պաշտոնապես հաստատել է Մեսսիի հեռանալու մասին լուրը^[25]

Կենսագրություն

Լիոնել Մեսսին, կամ Էլ պարզապես Լեոն, ծնվել է [1987](#) թվականի [հունիսի 24](#)-ին արգենտինական Սանտա Ֆե քաղաքում: Նա ծնվել և մեծացել է ամեն ինչով ապահովված ընտանիքում: Նրա ծնողներն էին Խորխե Ջորասիա Մեսսին և Մարիա Կոլիչիչինին^{[26][27][28][29]}:

Մեսսիների ընտանիքը ծագում էր իտալական Անկոնա քաղաքից, որտեղից նրա նախահայրը, Անջելո Մեսսին, գաղթել է Արգենտինա^{[30][31]}: Նա ունի երկու ավագ եղբայրներ, որոնցից մեկը նրանից մեծ է 5, մյուսը՝ 7 տարով, և մեկ քույր^[32]:

Նա սկսել էր իր կարիերան 1995 թվականին «Նյուելլա Օլդ Բոյս» թիմում^[33]: 11 տարեկանում նրա մոտ հայտնաբերվում է աճի հորմոնի հետ կապված խանգարում, որը դանդաղեցնում էր նրա աճը, ընտանիքը չէր կարողանում գումար հայթայթել բավականին թանկ բուժման համար^[34]: Երիտասարդ Մեսսիի տաղանդի մասին պատմում են «Բարսելոնա» ֆուտբոլային ակումբի սպորտային գծով տնօրենին, որը Մեսսիի խաղը դիտելուց հետո, առաջարկում է վերցնել նրան ակումբ և հոգալ բուժման ծախսերը, եթե նա համաձայնվի սկսել նոր կյանք [Իսպանիայում](#): 13 տարեկանում իր ծնողների հետ տեղափոխվում է Իսպանիայի [Բարսելոնա](#) քաղաք^[35]:

Սակայն մինչ այդ Լիոնելով սկսեցին հետաքրքրվել «Ռիվեր Փլեյթի» ղեկավարները, սակայն «կարմրա-սպիտակավունների» շարքին տեղափոխվելուն խանգարեց

բյուրոկրատական պահանջները: Բժշկական բազմաթիվ թղթերը հոգնեցրին Խորխե Մեսսին և նա հրաժարվեց բանակցություններից: Հավանաբար սա էլ դարձավ այն կետը, որը բերեց նրան [«Բարսելոնա](#)

Ռոնալդինյո

Ռոնալդո դե Ասիս Մորեյրա ([պորտ.՝ Ronaldo de Assis Moreira](#), [մարտի 21, 1980](#)^{[1][2][3]}, [Պորտու Ալեգրի](#), [Բրազիլիա](#)^[4]), առավել հայտնի է որպես **Ռոնալդինյո Գաուչո** (*Ronaldinho Gaúcho*) կամ պարզապես՝ **Ռոնալդինյո** (*Ronaldinho*), [բրազիլացի](#) ևախկին [ֆուտբոլիստ](#), հարձակվող: [2004](#) և [2005](#) թվականներին արժանացել է [ՖԻՖԱ](#)-ի [«Ոսկե գնդակ»](#) տիտղոսին:

Ռոնալդինյոն ծնվել է [Ռիու Գրանդի դու Սուլ](#) ([պորտ.՝ Rio Grande do Sul](#)) նահանգի Պորտու Ալեգրի քաղաքում:

Ռոնալդինյոն խաղացել է [«Պարի Սեն Ժերմենում»](#), [«Բարսելոնայում»](#) և [«Միլանում»](#): [«Բարսելոնայի»](#) կազմում Ռոնալդինյոն հաղթել է [2006 թվականի չեմպիոնների լիգան](#):

Կենսագրություն

Ռոնալդինյոն ծնվել է [1980](#) թվականի [մարտի 21](#)-ին, Սան Լուկաս հիվանդանոցում, [Ռիու Գրանդի դու Սուլ](#) նահանգի մայրաքաղաք Պորտու Ալեգրիում։ ընտանիքի երրորդ երեխան է^[5]։ Նրա մայրը՝ Դոնա Միգուելինան, աշխատում էր վաճառողուհի, ինչպես նաև, սովորում էր բուժքույրի դասընթացներում։ Հայրը՝ Ժուան դա Սիլվա Մորեյրա, բանվոր էր նավաշինարանում և պահակ «Գրեմիո» ակումբի ավտոկանգառում^[6], ինչպես նաև, նախկինում խաղացել է տեղական սիրողական «Կրուզեյրո» թիմում^[7]։ Հենց հայրն է դառնում Ռոնալդինյոյի առաջին մարզիչը՝ նրան սովորեցնելով ֆուտբոլ խաղալ, որը նա կիրառում էր Վիլա Նովա փողոցում, որտեղ ապրում էր ընտանիքը։ [1987](#) թվականին Ռոնալդինյոն սկսում է սովորել Ալբերտո Տորես դե Վիլա Նովա քոլեջում, սակայն ֆուտբոլի հանդեպ սերը վեր էր ամենից, Ռոնալդինյոն կարող էր այն խաղալ ամբողջ օրը և նույնիսկ այն ժամանակ, երբ նրա ընկերները հոգնածության պատճառով չէին կարողանում շարունակել խաղալ, նա խաղում էր իր շուն Բոմբոնի հետ, ինչպես իրենց բակում, այնպես էլ տանը։

7 տարեկան հասակում Ռոնալդինյոն ընդունվում է Լանժենդոնկի ֆուտբոլային դպրոցը^[5]։ Հենց այդ ժամանակ է նա ստանում իր «Ռոնալդինյո» մականունը, որը նշանակում էր «փոքրիկ Ռոնալդո»՝ հանդիսանալով «Գրեմիո» պատանեկան ակումբի (որտեղ նա դիմել էր)՝ ամենափոքրիկը^[8]։ [1988](#) թվականին, երբ Ռոնալդինյոն 8 տարեկան էր, ընտանիքի հայրը մահանում է սրտի նոպայից, ընտանեկան լողավազանում լողալու ժամանակ։ Երբ Ռոնալդինյոյի ավագ եղբայր Ռոբերտո դե Ասիսը պայմանագիր է կնքում «Գրեմիո» ակումբի հետ, ընտանիքը տեղափոխվում է [Պորտու Ալեգրիի](#) ավելի բարենպաստ թաղամաս՝ Գուարուա։ Այդ թաղամասում բնակարանը նվեր էր «Գրեմիո» ակումբի կողմից ընտանիքին, այն բանի համար, որ Ռոբերտոն չհեռանա ակումբից։ Հետագայում Ռոնալդինյոն ասում է [1991](#) թվականին նա սկսում է խաղալ «Բելու Օրիգոնտի» թիմի կազմում։ Մեծ ֆուտբոլի հետ միաժամանակ Ռոնալդինյոն սկսում է զբաղվել մինի ֆուտբոլով և լողափնյա ֆուտբոլով, որը նրան օգնում է մեծ ֆուտբոլի խաղերում։ [1993](#) թվականին՝ 13 տարեկան հասակում, Ռոնալդինյոն առաջին անգամ հիշատակվում է բրազիլական լրատվամիջոցներում, երբ նա տեղական թիմի հետ խաղերից մեկի ժամանակ, որը ավարտվում է 23-0 հաշվով հօգուտ «Բելու Օրիգոնտիի», հեղինակն է դառնում բոլոր 23 գնդակների^[10]։

Ակումբային կարիերա

Գրեմիո[[խմբագրել](#) | [խմբագրել կոդը](#)]

Ռոնալդինյոյի կարիերան [«Գրեմիոյում»](#) սկսվում է [1995](#) թվականին՝ երիտասարդական թիմից, որտեղ նա թիմի գլխավոր մարզիչ Լիամա Հիգինսի ղեկավարությամբ, մասնակցում էր Գուաշուի լիգայի երիտասարդական առաջնությունում։ [1997](#) թվականի փետրվարին նա ստորագրում է իր առաջին պրոֆեսիոնալ պայմանագիրը թիմի հետ։ Նույն թվականին [Եգիպտոսում](#) կայացած մինչև 16 տարեկանների աշխարհի առաջնությունից հետո, որտեղ նա երկու գնդակ է խփում 11 մետրանոցից, Ռոնալդինյոն սկսում է համարվել բրազիլական ֆուտբոլի ծագող աստղ^{[11][12]}։ Այդ մրցաշրջանում Ռոնալդինյոն մասնակցում էր մարզաշապիկին «Ռոնալդո» անունով^[13]։

Մեկ տարի անց Ռոնալդինյոն իր նորամուտն է նշում ակումբի առաջին թիմի կազմում՝ [Լիբերտադորեսի գավաթի](#) խաղարկությունում։ [1998](#) թվականի [ապրիլի 11](#)-ին Ռոնալդինյոն թիմի կազմում առաջին խաղն է խաղում [Ռիու Գրանդի դու Սուլ](#) նահանգի առաջնության խաղում՝ [«Սանտա Կրուզ»](#) թիմի դեմ, որն ավարտվում

Ե ոչ-ոքի՝ 1-1^[14]: Նույն թվականի [հուլիսի 26](#)-ին Ռոնալդինյոն առաջին խաղն Է խաղում [Բրազիլիայի](#) առաջնությունում՝ «[Ինտերնասիոնալ](#)» ակումբի դեմ խաղում, որում «Գրեմիոն» պարտվում է 0-1 հաշվով^[14]: Մեկ տարի անց Ռոնալդինյոն հաղթում է իր առաջին լուրջ մրցաշարում՝ [Ռիու Գրանդի դու Սուլ](#) սահմանափ առաջնությունում, որի խաղարկության ժամանակ նա դառնում է 15 գոլի հեղինակ՝ 14 խաղերում, որոնցից մեկը եզրափակիչում՝ գրավելով «[Ինտերնասիոնալ](#)» ակումբի դարպասը^[6]: Ընդհանուր առմամբ, «Գրեմիոյում» խաղալու 4 տարիների ընթացքում Բրազիլիայի առաջնությունում Ռոնալդինյոն անց է կացնում 35 խաղ և դառնում 14 գոլի հեղինակ:

[2001](#) թվականին լոնդոնյան «[Արսենալ](#)» ակումբը հետաքրքրվում է Ռոնալդինյոյով: Սակայն գործարքը տեղի չի ունենում, քանի որ բրազիլացին չի կարողանում աշխատանքի թույլտվություն ստանալ՝ [Բրազիլիայի](#) հավաքականի կազմում շատ քիչ խաղեր անց կացնելու պատճառով^[15]: Չախողվում է նաև շոտլանդական «[Սենտ Միրեն](#)» ակումբի հետ 6 միլիոն [ֆունտ](#) արժողությամբ վարձակալական պայմանագիրը, կեղծ անձնագրի հետ կապված սկանդալին Ռոնալդինյոյի առնչության պատճառով, որի պատճառով Ռոնալդինյոյին թույլատրվում է տեղափոխվել շոտլանդական ակումբ միայն տրասֆերային պատուհանի փակումից հետո^[16]: Նաև լուրեր էին պտտվում Ռոնալդինյոյի նկատմամբ «[Լիդս Յունայթեդ](#)» ակումբի հետաքրքրության մասին 40-ից մինչև 80 միլիոն [դոլար](#) արժողությամբ հնարավոր տրասֆերի շուրջ, սակայն այդ լուրերը չեն հաստատվում^[17]:

[2000](#) թվականի [դեկտեմբերի 22](#)-ին Ռոնալդինյոն գաղտնի, նախնական պայմանագիր է ստորագրում ֆրանսիական «[Պարի Սեն Ժերմեն](#)» ակումբի հետ: Որոշ ժամանակ անց «Գրեմիոյի» նախագահը թերթում առաջարկություն է հրապարակում փարիզցիների համար՝ 6,4 միլիոն [եվրո](#) արժողությամբ՝ նախատեսված 2 տարի ժամանակով, Ռոնալդինյոյի 150 000 եվրո աշխատավարձով առաջին մրցաշրջանում և 213 000 եվրո երկրորդ մրցաշրջանում^[18]: Չնայած այդ առաջարկին՝ [2001](#) թվականի [հունվարի 17](#)-ին, փարիզյան ակումբը հայտարարում է Ռոնալդինյոյի տրանսֆերի մասին 5,1 միլիոն եվրոյ արժեքը^[19], որը ստորագրվել է հինգ տարի ժամանակով, ինչը լիովին չէր բավարարում բրազիլական ակումբին^[18]: Վերջին ամիսը բրազիլացին անց կացրեց «Գրեմիոյում», որի երկրպագուները պատերազմ սկսեցին խաղացողի դեմ, հագնելով սև թևկապներ, Ռոնալդինյոյի եղբայր Ռոբերտո Ասիսը հայտարարվեց դավաճան, իսկ Ռոնալդինյոյի բոլոր գործողությունները միշտ ուղեկցվում էին սուլոցով[[]

Անձնական նվաճումներ^{[[խմբագրել](#) | [խմբագրել կոդը](#)]}

Մտ՝[Գրաֆֆիտի](#) բրազիլացիներ Ռոնալդինյոյի և [Ռոնալդոյի](#) պատկերներով:

- [Ռիու Գրանդի դու Սուլ](#) սահմանափ առաջնության լավագույն ռմբարկու - 1999 թվական (15 գնդակ)
- Կոֆեդերացիայի գավաթի լավագույն ռմբարկու - 1999 թվական (6 գնդակ)
- Կոնֆեդերացիայի գավաթի պատմության լավագույն ռմբարկու - 9 գոլ^[117]
- Կոնֆեդերացիայի գավաթի լավագույն ֆուտբոլիստ - 1999 թվական
- Բրազիլիայի «Արծաթե գնդակի» տիրակալ - 2000 թվական
- Մտնում է աշխարհի առաջնության խորհրդանշական հավաքականի կազմի մեջ - 2002 թվական
- Իսպանիայի առաջնության լավագույն օտարերկրյա ֆուտբոլիստ - 2004 թվական
- Իսպանիայի առաջնությունում լավագույն հարավամերիկացի ֆուտբոլիստ - 2004 թվական

- ՖԻՖԱ-ի վարկածով տարվա ֆուտբոլիստ - 2004 թվական, 2005 թվական
- World Soccer-ի վարկածով տարվա ֆուտբոլիստ - 2004 թվական, 2005 թվական
- «Ոսկե գնդակի տիրակալ» որպես Եվրոպայի լավագույն ֆուտբոլիստ՝ ըստ France Football-ի վարկածի - 2005 թվական
- ՈՒԵՖԱ լավագույն հարձակվող - 2005 թվական
- Աշխարհի լավագույն ֆուտբոլիստ ըստ Onze-ի վարկածի - 2005 թվական
- ՈՒԵՖԱ-ի վարկածով տարվա լավագույն ակումբային ֆուտբոլիստ - 2006 թվական
- Պրոֆեսիոնալ ֆուտբոլիստների ասոցիացիայի միջազգային ֆեդերացիայի վարկածով տարվա լավագույն ֆուտբոլիստ - 2005 թվական, 2006 թվական
- Մտնում է պրոֆեսիոնալ ֆուտբոլիստների ասոցիացիայի միջազգային ֆեդերացիայի խորհրդանշական հավաքականի կազմի մեջ - 2005, 2006, 2007 թվականներ
- Golden Foot - 2009 թվական
- Իտալիայի առաջնության լավագույն ասիստենտ - 2009-2010 թվականների մրցաշրջան (15 գոլային փոխանցում)
- Մտնում է Ռիո դե Ժանեյրո նահանգի առաջնության խորհրդանշական հավաքականի կազմի մեջ - 2011 թվական
- Մտնում է Բրազիլիայի առաջնության խորհրդանշական հավաքականի կազմի մեջ - 2011 թվական
- Նում է Բրազիլիայի առաջնության խորհրդանշական հավաքականի կազմի մեջ - 2012 թվական
- ГЛОБО-ի վարկածով Բրազիլիայի առաջնության լավագույն ֆուտբոլիստ - 2012 թվական

Եզրակացություն

Ընտրել եմ մարզախաղերից ֆուտբոլը, որը մասայական բնույթ է կրում բելեր ժամանակներում : Նպատակը կայանում է նրանում, որ կրտսեր սերնդին տրվի տեղեկատվություն ֆուտբոլ մարզաձևի պատմության և նրա կանոնների մասին: Իմանան ներկա հայ և համաշխարհային աշխարհահռչակ ֆուտբոլիստների մասին: